

ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОБГРУНТУВАННЯ ФАКТОРІВ, ЩО ФОРМУЮТЬ СЕРЕДОВИЩЕ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Для успішного подолання кризових явищ в економіці України, необхідно проводити роботу по стимулюванню розвитку підприємницької діяльності основу якої складають малі та середні підприємства включаючи кооперативи.

Розвиток підприємництва в великій мірі залежить від середовища в якому воно зароджується, розвивається та функціонує. На нашу думку, під підприємницьким середовищем слід розуміти сукупність факторів які в тій чи іншій мірі, безпосередньо або опосередковано впливають на процеси виникнення, становлення, функціонування та розвитку малих, середніх підприємств та кооперативів.

Малий та середній бізнес, включаючи кооперативи є окремим сектором економічної системи суспільства. Тому з точки зору системного підходу це передусім відкрита система, що характеризується взаємодією із зовнішнім світом.

Відкрита система не є самодостатньою, вона залежить від енергії, інформації, матеріалів, що надходять ззовні. Крім того вона має здатність пристосовуватись до змін зовнішнього середовища і мусить це робити, аби успішно функціонувати. [1, с.79].

Окремою ланкою в системі малого та середнього бізнесу є організація (підприємство, фірма). Будь-яка організація формується за рахунок як внутрішніх факторів, що складають її внутрішнє середовище, так і за рахунок зовнішніх факторів, що складають її зовнішнє середовище.

Фактори, що формують внутрішнє середовище вимагають уваги керівництва, та залежать від вміння, досвіду та здібностей керівника і є результатом управлінських рішень. Внутрішнє середовище організації складається з таких факторів:

- цілі;
- структура;
- задачі;
- технології;
- люди.

Окремо слід виділити етико-культурну групу факторів, яка складається з таких факторів як:

- етика організації;
- культура виробництва (підприємства);

- культура якості та продуктивності праці;
- інформаційна культура.

Перш за все розвиток будь-якої організаційної структури залежить від поставленої головної мети, що визначає причини її існування. В економічному середовищі постановку такої головної мети прийнято називати місією. Досягнення його можливе завдяки комплексу цілей. Загалом підприємство характеризується різноманітністю та взаємопов'язаністю цілей. Вибір та постановка головної мети та комплексу цілей, що з нею пов'язані є найважливішими факторами розвитку підприємства через те, що це дає змогу виробляти стратегію та тактику завдяки яким можливо проводити відповідно до внутрішніх та зовнішніх умов політику підприємства як у короткому так і більш тривалому періоді часу.

Досягнення поставленої перед підприємством мети відбувається завдяки такого фактору як правильний вибір організаційної структури. Структура організації - це логічно всибудовані взаємовідносини між рівнями управління та функціональними ланками [1, с.90].

Визначальними моментами, що складають організаційну структуру є:

- спеціалізований розподіл праці як по горизонталі так і по вертикалі;
- обсяг управління;
- координація дій між ланками, що складають організаційну структуру.

Спеціалізований розподіл праці - це закріплення роботи за фахівцями, тобто тими хто здатний виконати її краще за всіх з точки зору організації як єдиного цілого[1, с.90].

Горизонтальний розподіл праці - це групування спеціалістів разом в межах функціональної ланки. Вертикальний розподіл праці - це відокремлення роботи по координації від безпосереднього виконання завдань для успішного проведення групової роботи.

Обсяг управління - це кілька осіб, що підпорядкована одному керівнику.

Від числа осіб, що підпорядковані одному керівнику залежить кількість рівнів управління в організаційній структурі. Чим більше осіб підпорядковано, тим менше рівнів управління і навпаки, чим менше підпорядковано осіб, тим більше рівнів управління.

Успішність тієї чи іншої структури залежить в певній мірі від вміння скоординувати роботу усіх ланок як по вертикалі так і по горизонталі.

Подальшим розподілом праці є формування задач. Задача - це закріплена робота, серія робіт або частина роботи, що повинна бути виконана заздалегідь встановленим способом та в заздалегідь обумовлені терміни. Задачі традиційно поділяють на три групи:

- робота з людьми;

- робота з предметами;

- робота з інформацією[1, с.93].

Вмілий розподіл задач, дозволяє успішно досягати цілі, що стоять перед окремим робочим місцем, окремою ланкою та підприємством в цілому. Через це задачі як фактор внутрішнього середовища організації відіграє суттєву роль у функціонуванні підприємства.

Із задачами тісно пов'язаний четвертий фактор внутрішнього середовища - технологія. Виконання задачі включає використання конкретної технології як засобу перетворення матеріалу, що надходить на вході на форму, яка отримується на виході[1, с.95].

Вплив цього фактору на функціонування підприємства досить істотний, адже застосування тієї чи іншої технології на всіх ділянках діяльності підприємства від управління до виробництва здатно або прискорити розвиток підприємства або пригальмувати.

Усі наведені вище фактори, що визначають внутрішнє середовище організації, не мають такого значення для підприємства, як людський фактор. Саме людина визначає що робити, яким чином робити і для кого робити. Наскільки цей фактор є важливий настільки ж він є і найскладнішим при його обліку в діяльності підприємства.

«Як поводить себе людина в суспільстві та на роботі є наслідком складного узгодження характеристик особистості та зовнішнього середовища» [1, с.99].

Основними характеристиками, що підлягають обліку при визначенні впливу зазначеного фактору на стан розвитку організації є наступні:

1. здібності;
2. схильність, обдарованість;
3. потреби;
4. очікування;
5. сприйняття;
6. відношення, точка зору;
7. цінності.

Не менш важливими є фактори, що складають етико-культурну групу факторів. Сучасною наукою про управління висувається теза про те, що важливим моментом у підприємницькій діяльності постає питання етичної поведінки організації. Загалом мова йде про етику бізнесу, що включає в себе:

- соціальну відповідальність організації;

- варіанти поведінки членів трудового колективу на рівні управління та виробництва;

- постановку цілей, що переслідує організація та засоби що використовуються для їх досягнення.

Будь-яка організація існує не сама по собі, а знаходиться в певному оточенні з безліччю складових, які формують інфраструктуру бізнесу. Інфраструктура бізнесу суттєво впливає на успіх в діяльності організації і до певної міри визначає саме її існування як суб'єкта господарювання.

Складовими інфраструктури є:

- постачальники;
- конкуренти;
- споживачі;
- засоби інформації;
- державні органи;
- суспільно-політичні та громадські організації;
- місцеві громади та інше.

Вплив на організацію складових інфраструктури змушує її утримувати рівновагу між власними цілями та цілями які висуваються оточенням.

В нашому суспільстві існує усталена думка, що будь-яка організація є відповідальною перед членами суспільства серед яких вона знаходиться. Тому організація змушена скеровувати частину власних ресурсів на суспільні потреби. Дотримання рівноваги змушує підприємства виділяти кошти на охорону здоров'я, навколишнього середовища і тому подібне, в іншому випадку можливий конфлікт.

На думку ряду економістів, етичні проблеми в бізнесі мають відношення до «конфлікту або принаймні до вірогідності такого конфлікту між економічними показниками організації, які вимірюються доходами, видатками та прибутком і показниками її соціальної відповідальності, що виражається через зобов'язання по відношенню до інших людей як в середині організації, так і в суспільстві» [1, с.150].

В значній мірі на успіх організації впливає такий фактор як культура підприємства (виробництва). Його реалізація залежить від рівня вже зазначених основних факторів, що складають внутрішнє середовище. Тут слід лише зауважити, що питанням культури підприємства (виробництва) у високо розвинутих країнах приділяється значна увага з метою заохочення людей до підприємницької діяльності та створенню особливо привабливого образу людини-підприємця.

Для прикладу, в Австралії розгорнута досить популярна програма під назвою «Живий провід». За цією програмою відбираються та нагороджуються видатні молоді підприємці, діяльність яких широко рекламується в засобах масової інформації. Нагородження, як правило цінними призами, проводиться в престижних залах з рук високо посадових осіб уряду чи представників приватного сектору[2, с.24].

Досить тісно пов'язаний з культурою підприємства і такий фактор як культура якості та продуктивності праці.

З огляду на те, що умови господарювання змінюються в напрямку посилення конкуренції як з боку внутрішніх так і зовнішніх виробників, підприємства змушені звертати увагу на такі напрямки своєї діяльності як досягнення світових стандартів по:

- якості продукції;
- продуктивності праці;
- зовнішньому вигляду виробів та їх пакуванню;
- рівню сервісу.

Досягти відповідних стандартів можливо як за рахунок обліку внутрішніх факторів, тобто в рамках самої фірми, так і за рахунок обліку зовнішніх факторів, що знаходяться за межами фірми.

В межах фірми, успіх залежить в першу чергу від таких складових як:

- якість підготовки та рівень компетентності усіх працівників фірми від директора (менеджера) до робітника;
- прийнята організаційна структура управління за якої створюються умови по забезпеченню більш активної участі працівників на всіх рівнях з метою досягнення високої якості випускаємої продукції та вдосконаленню виробничого процесу завдяки якому підвищується продуктивність праці та конкурентоспроможність продукції;
- надійні умови безпеки праці, що створюються у відповідності до вимог часу;
- психологічний клімат у колективі створений відповідно на засадах взаємного співробітництва та взаєморозуміння.

Успіх компанії залежить і від гнучкого реагування на зовнішнє середовище, що динамічно змінюється. Запорукою успіху може бути такий фактор як наявність маркетингової стратегії розвитку підприємства. Головним елементом тут виступає споживач, його смаки, уподобання, очікування щодо можливих продуктів та послуг які можуть задовольнити потреби людини, а також платоспроможний попит. Звідси завдання для виробників визначити що і яким чином слід виробляти і на цій основі підприємець в якості споживача ресурсів мусить також навчатися висувати вимоги до якості ресурсів, що він отримує від постачальників.

Швидкість змін, що відбуваються у зовнішньому середовищі вимагають від підприємців бути здатними адаптуватися щодо цих змін. Це можливо тільки завдяки інформації яку слід вміти знайти, правильно сприйняти та використати.

Тому забезпечення інформаційної культури є досить актуальним в сьогоденні. Інформаційне забезпечення для малого та середнього бізнесу є досить важливим з огляду на те, що власна інформаційна база є доволі слабкою. Тому слід створювати та заохочувати до створення відповідної до вимог часу та з прицілом на перспективу інформаційної інфраструктури на рівні підприємства та з виходом на регіон і далі на державу. Це дасть змогу:

- вірно оцінити конкурентне середовище;
- вдосконалити процеси освіти та самоосвіти спеціалістів різних галузей без відриву від виробництва;
- встановити оптимальні прямі та зворотні зв'язки між підприємством та різними інституціями і в першу чергу з органами державного управління. Це надасть можливість розробляти відповідні програми по підтримці та ефективній діяльності підприємницької структури та своєчасному корегуванні розроблених програм розвитку підприємства[2, с.27].

Усі фактори, що ми розглянули відносяться до внутрішнього середовища організації і без сумніву є важливими для обліку з точки зору самовдосконалення підприємницької структури. Однак метою нашого дослідження є вивчення, розробка та обґрунтування зовнішніх факторів, що суттєво впливають на діяльність організації. Це ті фактори на які керівництво будь-якої організаційної структури не має прямого впливу, або має незначний опосередкований вплив. Це фактори, що є загальними для усіх без винятку підприємницьких структур і складають основні умови для їх виникнення, розвитку та функціонування в межах економіки держави чи регіону.

В своїй більшості фактори, що формують зовнішні умови становлення та розвитку підприємницьких структур залежать від відповідної політики держави чи регіону виходячи з мети яка поставлена державою чи регіоном в напрямку соціально-економічного розвитку.

Про значення зовнішнього середовища для організації почали вести мову ще наприкінці 50-х років нашого сторіччя. Особливої актуальності це питання набуває сьогодні у зв'язку з тими змінами що відбуваються у світі.

«Зовнішнє оточення організації все більш стає джерелом проблем для сучасних керівників. За суттю справи, керівники найважливіших для суспільства організацій - ділових, освітніх, державних - під впливом нещодавніх подій у світі були вимушені зосередити увагу на швидкозмінюючомуся середовищі та його впливах на внутрішню будову організації» [1, с.113].

Зовнішнє середовище на сучасному етапі характеризується такими чинниками як:

- взаємопов'язаність факторів зовнішнього середовища, що проявляється у впливі сили дії одного з факторів на ряд інших;
- складність зовнішнього середовища, яка визначається сукупністю факторів та їх різною комбінацією і на які слід реагувати з точки зору суттєвості впливу на організацію;
- рухомість середовища, що визначається швидкістю змін в оточенні організації.

Визначивши в загальних обрисах зовнішнє середовище слід розглянути які ж саме фактори складають його. Наука управління, визначаючи зовнішнє середовище поділяє його на дві групи:

- середовище прямої дії;
- середовище непрямой дії.

Середовище прямої дії включає фактори, що безпосередньо впливають на діяльність організації, а саме:

- закони та законодавчі акти;
- установи державного регулювання;
- трудові ресурси;
- постачальники;
- споживачі;
- конкуренти;
- інфраструктура бізнесу.

Середовище непрямой дії включають фактори, що безпосередньо не здійснюють прямої дії на діяльність організацій, але опосередковано впливають на неї. До таких факторів відносяться:

- економічний стан країни;
- політичний стан країни;
- соціально-культурний стан країни;
- науково-технічний прогрес;
- вплив групових інтересів;
- суттєві події в інших країнах.

Більшість факторів зовнішнього середовища в тій чи іншій мірі впливають на умови функціонування підприємницьких структур і тому важливим є диференційований підхід до підбору, обліку та аналізу факторів з точки зору їх важливості та значимості стосовно умов що склалися в економічному просторі держави чи регіону.

На сьогоднішній день для економіки України питання законодавчого забезпечення та державного регулювання є досить важливим і актуальним з огляду на те, що «кількість та складність законів, що безпосередньо пов'язані з бізнесом, в 20 сторіччі збільшилися. Як би не відносилося керівництво до цих законів, йому необхідно їх дотримуватись або пожинати плоди відмови від законслухняності у формі штрафів або навіть повного припинення бізнесу. Стан законодавства часто характеризується не тільки його складністю, але й рухомістю, а іноді навіть невизначеністю» [1, с.122].

Тому фактори прямої дії слід нам розглядати як організаційно-правові та регулюючі фактори, а непрямой дії як політичні і етносоціальні.

Політика в галузі законодавства та державного регулювання повинна створювати необхідні умови для стимулювання розвитку підприємництва, його підтримці на всіх етапах, як на етапі створення так і на етапі функціонування. Крім створення відповідних умов на законодавчому рівні слід впроваджувати механізми по реалізації законодавчих актів та вчасному відслідковуванню моментів коли ці закони що створені для певних

економічних та соціальних умов та періодів часу перестають відігравати конструктивну роль і навпаки стають гальмами у подальшому поступі.

Для нормального розвитку малого та середнього бізнесу владні структури на рівні держави та регіонів мусять створювати відповідне регулююче середовище що включає в себе такі елементи, як валютно-фінансова політика, кредитна та банківська політика, система страхування, транспортні перевезення, урядові замовлення, інформаційна технологія, освіта та підготовка кадрів.

Для здійснення підприємницької діяльності необхідна валютно-фінансова політика результатом якої була б стабільність, визначеність середовища підприємництва та встановлення контролю над інфляцією. Для цього, на нашу думку, необхідні попередні умови, що включають законопроекти, які регулюють права власності, оподаткування та забезпечення виконання договорів.

Особливо негативний вплив мають інфляційні процеси. Для малого та середнього бізнесу інфляція може нести загрозливий характер, через те, що вони обмежені фінансовими засобами і не можуть формувати та підтримувати на необхідному рівні виробничі запаси та обігові кошти. Крім цього, на сьогоднішній день рівень професіоналізму бухгалтерів таких підприємств є недостатньо високим, що в умовах інфляції не дозволяє їм проводити належну політику, щодо витрат та рівнів цін достатніх для покриття витрат на закупівлю нових ресурсів [2, с.27].

В Україні склалась така практика господарювання, за якої підприємці постійно знаходяться у невизначеному стані стосовно податкової політики, постійної зміни ставок податків, умов оподаткування і такого негативного явища як проведення законопроектів чи постанов заднім числом, що негативно позначається на діяльності підприємницьких структур. Відомо, що «загальні та єдині для всіх правила оподаткування, стабільні протягом тривалого часу дозволяють платникам податків самостійно, з перспективою приймати господарські рішення, заздалегідь знаючи норму та умови стягнення частини їх доходів на користь держави» [3, с.190].

На сьогоднішній день в Україні, ще не створено відповідну до ринкових умов податкову систему. Це суттєво впливає на діяльність усіх суб'єктів господарювання, але особливо на малий та середній бізнес, оскільки він у порівнянні з великими підприємствами:

- більш схильний до банкрутства;
- менш фінансово стійкий;
- має меншу можливість доступу до різного роду джерел фінансування і т.п.

На нашу думку сприятливе податкове середовище формується за рахунок факторів, що його визначають, а саме:

- рівень податкового тягаря;

- наявність (або відсутність) податкових пільг;
- рівень та якість законодавчого забезпечення податкової сфери;
- стан та рівень взаємовідносин податкових служб з суб'єктами оподаткування (тобто підприємцями);
- стан та рівень інформаційного забезпечення усіх зацікавлених сторін в частині оподаткування.

Що, стосується податкового тягаря, то він є досить обтяжливим та має негативні наслідки для малого та середнього бізнесу. Одним з таких наслідків є те, що дотримання податкового законодавства вичерпується не тільки сплатою самих податків але й пов'язано з додатковими витратами по обліку та застосуванню податкового законодавства. Такі витрати як правило включають витрати часу персоналу та видатки по заробітній платі персоналу що займається роботою по дотриманню процедур та правил визначених податковим законодавством. Оскільки ці витрати є фіксовані, то вони носять регресивний характер в залежності від розміру підприємства. Другим наслідком є те, що досить високий рівень оподаткування фонду заробітної плати та збори на соціальне страхування підвищують видатки, що пов'язані з зайнятістю.

Третій наслідок, пов'язаний з існуючою практикою вимушених відпусток за власний рахунок. Існує ситуація за якої працівники часто умовно приписані до того чи іншого підприємства, а працюють зовсім в інших сферах і не мають намірів повернутися на роботу і при цьому не звільняються. Звільнити їх неможливо через те, що підприємство змушене сплатити заробітну плату протягом трьох місяців, а коштів як правило на це бракує. Не звільнивши так званий «баласт» підприємство змушене сплачувати комунальний податок за кожну особу що юридично приписана до підприємства, а фактично на ньому не працює.

Четвертий наслідок полягає у тому, що кошти у вигляді податків, що сплачують малі та середні підприємства, не можуть бути інвестовані у підприємство, а це у порівнянні з великим бізнесом додає складностей у знаходженні інвестиційних коштів.

Загалом зазначені фактори слід оцінювати за такими критеріями:

- кількість податків, що змушені сплачувати суб'єкти підприємництва;
- види податків, що змушені сплачувати суб'єкти підприємництва;
- диференційований підхід до видів діяльності, що підлягають оподаткуванню;
- розміри ставок податків;
- кількість рівнів на яких здійснюється оподаткування (місцевий, регіональний, державний).

Наявність або відсутність податкових пільг є досить важливим питанням для розвитку малого та середнього бізнесу. Пільгове оподаткування дає змогу підприємствам мати додаткові кошти для внутрішнього інвестування та зменшує їх залежність від зовнішніх джерел фінансування. Оціночними критеріями тут виступають критерії що характеризують наявність або відсутність пільг як:

- зменшення податку на прибуток, за умови, що він не перевищує встановлений рівень;
- звільнення від сплати місцевих підприємницьких податків досить дрібних підприємств;
- визначення на певний термін різних видів податкових пільг для бізнесменів початківців.

Стан законодавства, що регулює податкову сферу, на сьогоднішній день такий, що дозволяє практикувати зворотню силу дії законів, надає можливість подвійного трактування законів та досить часто змінюється. Такий стан має двоїстий характер. З одного боку підприємцям досить важко відслідкувати усі зміни в системі оподаткування, крім того не вистачає часу і відповідних знань для їх осмислення та реалізації у тому вигляді, в якому вони сформульовані. З другого боку посадові особи податкових інспекцій самі не в змозі зрозуміти як правильно реалізувати положення законів. А усе це разом призводить до того, що відкривається широке поле для зловживань як з одного так і з іншого боку, що сприяє корупції, шахрайству та навіть виникненню мафіозних елементів [2, с.29].

Тому рівень та якість законодавчого забезпечення слід оцінювати за такими критеріями:

- ступінь регулювання економіки між такими її сферами як виробнича, комерційна, посередницька діяльність, з одночасним наданням переваги стимулюванню виробництва;
- відповідність положень законодавства таким вимогам як простота для розуміння та сприйняття, прозорість та однозначність;
- сталість податків по їх кількості, видам, розмірам ставок;
- гарантованість та своєчасність повернення помилкових стягнень суб'єктам господарювання;
- неможливість введення законів, підзаконних актів, інструкцій та положень заднім числом тобто відсутність практики зворотної дії.

На сьогоднішній день важливим і актуальним залишається питання взаємовідносин податкових служб та суб'єктів господарювання. В загальному вигляді стан взаємовідносин між податковою службою і підприємницькими структурами характеризується головним чином залежністю суб'єктів господарювання від податкових служб через її монопольність на інформацію, особливо на підзаконні акти.

Тому аналіз даного фактору слід проводити за наступними оціночними критеріями:

- безумовність дотримання вимог законів, що регулюють оподаткування, як стосовно самих податків так процедури їх стягнення;
- рівноправність, у відповідності до закону, у відносинах між платником податків та їх збирачем;
- вирішення усіх наявних конфліктних ситуацій між суб'єктами господарювання (об'єктами оподаткування) та податковими органами тільки у відповідності з механізмами визначеними нормативними документами;
- гарантованість дотримання вимог конфіденційності наданої інформації з боку податкових адміністрацій;

- практика попереднього повідомлення та узгодження з підприємствами про накладання штрафних санкцій з боку податкових служб;

Вирішальне значення має стан та рівень інформаційного забезпечення в оподаткуванні. Так, на сьогодні існує монополія податкових інспекцій на інформацію, що дозволяє інспекторам трактувати положення законів на користь бюджету. Крім цього, відсутні оперативні та якісні інформаційні канали в частині податків, а саме про законодавчі та підзаконні акти, інструкції, зміни та доповнення до них. Тому основним критерієм за допомогою якого можна б було оцінювати цей фактор є:

- наявність інформаційного поля для суб'єктів підприємництва з боку податкових служб.

Усі вище зазначені фактори стосовно оподаткування та оціночні критерії по кожному з факторів, на нашу думку є актуальними і важливими та вимагають прискіпливої уваги з метою створення необхідних умов для розвитку підприємництва.

Відсутність можливостей доступу до кредитних ресурсів є проблемою для розвитку малих та середніх підприємств та істотно впливає на їх функціонування та подальший розвиток. Виходячи з цього нами пропонується для створення сприятливого середовища в галузі фінансів та кредиту розгляд таких факторів які істотно можуть вплинути на зміну існуючої ситуації в напрямку її покращення.

До таких факторів ми відносимо:

- доступність кредитних ресурсів та рівень пов'язаних з ними видатків для малих та середніх підприємств;
- створення інформаційного поля про наявні джерела фінансування та кредитування;
- визначення чіткого переліку засобів, що можуть бути використані в якості застави під банківський кредит;
- наявність заходів по зменшенню високого ризику та високих витрат для банківських структур, що обслуговують малий та середній бізнес;
- наявність та ступінь реалізації урядових програм по фінансовим та кредитним питанням стосовно малого та середнього бізнесу;
- наявність системи страхування підприємницьких структур на випадок банкрутства.

В системі банків та банківського обслуговування нами пропонуються до розгляду такі фактори:

- кількість банків та банківських установ;
- репутація та надійність банківських структур;
- кількість видів та якість послуг, що надаються банківськими установами;
- місце розташування, режим роботи та вартість послуг банківських установ;
- політика банківських структур щодо малого та середнього бізнесу.

В системі страхування фактори що істотно впливають на умови діяльності підприємницьких структур є наступні:

- кількість страхових організацій;
- номенклатура страхових послуг;
- умови страхування;
- рівень процентів по страхуванню;
- вартість послуг по оформленню страхових полісів;
- ступінь довіри до страхових компаній та їх ділових якостей;
- рівень конкурентного середовища в системі страхування.

В системі транспортних перевезень вантажів, нами пропонується розглядати такі фактори:

- забезпечення правового регулювання перевезень та доставки вантажів;
- ступінь розвитку різних видів транспортних перевезень;
- рівень розвитку шляхів, їх якості, кількість та схема розташування;
- наявність конкуренції серед транспортних фірм;
- наявність системи гарантій вантажних перевезень на усіх видах транспорту.

Суттєвим фактором, що впливає на умови формування підприємств малого та середнього бізнесу є політика урядових закупок та встановлення квот на розміщення держзамовлень на малих та середніх підприємствах. Оскільки держзамовлення з точки зору адміністративної ефективності та економії коштів вигідніше розміщувати на великих підприємствах, ніж на малих та середніх, то виникаючі при цьому проблеми можуть бути вирішені таким чином що держзамовлення надаються великим підприємствам, але за умови що останні віддадуть частину замовлення в субпідряд малим та середнім підприємствам. Крім цього на місцевому рівні органами місцевого державного управління можуть віддавати на субпідряд безпосередньо малим та середнім підприємствам виконання таких послуг, як збирання і переробка сміття та перевезення пасажирів.

Для створення сприятливих умов розвитку підприємництва важливу роль відіграє такий фактор, як розвиток інформаційних технологій та їх широке впровадження та застосування на підприємствах малого та середнього бізнесу. Про важливість цього питання наголошувалося у доповіді на тему: «Загальні умови для стимулювання створення робочих місць на малих та середніх підприємствах», що була включена в порядок денний сесії Міжнародної конференції праці (МКП), яка була проведена у 1997 році. Зокрема було зазначено, що: «Глобалізація світової економіки, а також високі темпи розвитку технологій та засобів зв'язку ще більш підвищили для усіх підприємств, включаючи малі та середні, значення використання досягнень інформаційної технології. Це розповсюджується на міжнародні мережі електронного зв'язку та на доступ до баз даних про технології, виробничі

процеси, про стандарти якості, тенденції в моді та про різні нововведення. На самих підприємствах інформаційна технологія суттєво впливає на системи управління інформацією, обліково-адміністративну діяльність, системи автоматизованого проектування та виробництва, процес прийняття рішень, облік наявних запасів та збут продукції. У відносинах між підприємствами ширше використовуються методи електронної обробки даних для того, щоб зв'язати фірми з їх підрядниками, а виробників з підприємствами роздрібною торгівлі, що сприяє встановленню системи своєчасної доставки продукції та проведенню консультацій «в реальному часі» відносно різноманітних характеристик продукції та по іншим питанням» [2, с.34].

Іншим фактором, що впливає на розвиток підприємства є рівень освіти та стан системи підготовки та перепідготовки кадрів та їх відповідність вимогам та потребам сьогодення. На сьогоднішній день в Україні спостерігається стійка тенденція скорочення робочих місць та збільшення рівня безробіття. Існуюча система освіти не спроможна адекватно реагувати на проблеми підготовки та перепідготовки кадрів. До того ж рівень та структура кадрів не відповідає вимогам ринкової економіки. Тому виникає необхідність в проведенні кардинальних дій по реформуванню системи освіти. В основу якої повинно бути покладено розробку освітніх програм та програм професійної підготовки які передбачали би заходи в рамках початкової, середньої, спеціальної та вищої освіти по розвитку підприємницьких навичок, знань і мотивацій. Ці програми повинні бути спрямовані на стимулювання конкретних груп населення до зайнятості підприємницькою діяльністю.

Наприклад, в Норвегії навчання підприємництва починається зі школи. Участь шкіл в місцевому розвитку стала одним із елементів політики уряду, що направлена на впровадження нововведень та розвиток підприємства. В системі початкової і середньої освіти заохочується створення школярами власних «учнівських підприємств». В рамках цього проекту школярі управляють власними підприємствами, починаючи з розвитку ділової ідеї до організації виробництва та збуту продукції. Заохочується об'єднання підприємств різних місцевих шкіл з метою обміну досвідом. В системі спеціальної освіти норвежська влада організувала у 1994 році центри ресурсів, в діяльності яких активну участь приймають і середні школи (школярі у віці 16-19 років). Мета таких центрів полягає у тому, щоб забезпечити більш тісні контакти школярів та студентів з місцевими діловими колами.

Важливим фактором є правове та законодавче регулювання підприємництва. Неадекватні правові та регулюючі рамки можуть бути перепорою на шляху розвитку малого та середнього бізнесу. Тривалі бюрократичні процедури, що пов'язані з дотриманням багаточисельних правових вимог та правил, що стосуються імпорту або експорту, або пов'язані з отриманням будь-яких урядових пільг, як правило стають не по кишені малим підприємствам. Ці правила та положення можуть бути занадто багаточисельним або погано застосовуватись, або виявляються важко зрозумілими.

Законодавчі зобов'язання тягнуть за собою адміністративні видатки, розміри яких в перерахунку на одного працівника вищі на малих підприємствах. Огляд, здійснений підприємцями Європейського союзу, показав, що основними проблемами є складний характер, кількість і багаточисельність формулярів, які необхідно заповнити, а також постійні зміни що вносяться до них.

Фінансові видатки, що пов'язані з виконанням законодавчих зобов'язань, можуть бути досить значними і складати за оцінками аналізу, який здійснено Європейським союзом, від 3 до 4% ВВП [2, с.43].

В напрямку дерегуляції вже зроблено перший крок, завдяки прийнятому Президентом України Л.Кучмою указу «Про усунення обмежень, що стримують розвиток підприємницької діяльності».

Згідно з указом дерегулювання визнано одним з пріоритетних напрямів реформування державного управління економікою. Указом передбачено спростити порядок створення, реєстрації та ліквідації суб'єктів підприємницької діяльності, скоротити перелік видів підприємницької діяльності, що підлягає ліцензуванню та патентуванню, вимагає одержання сертифікатів та будь-яких інших дозволів на здійснення підприємницької діяльності. Крім того, передбачено спростити процедури митного оформлення вантажів та забезпечити стабільне нормативно-правове регулювання підприємницької діяльності.

Велике значення для розвитку малого та середнього бізнесу має створення відповідного культурного та соціально-політичного середовища. Таке середовище формується за рахунок факторів непрямой дії на бізнес які об'єднано у таку групу факторів як політичні та етносоціальні фактори.

За час існування в нашій країні соціалістичної системи господарювання у свідомості більшості населення склалася думка, про переваги колективного над індивідуальним та державного над приватним. Ця думка не тільки закріпилася у свідомості людей але й стала звичною для них, незважаючи на те, що з моменту проголошення незалежності та взяття курсу на побудову ринково-орієнтовної економіки із закріпленням духу підприємництва, пройшло вже сім років. Такий стан речей є визначальним мотивом поведінки людей у господарському житті як власному та і громадському. Звідси впливає небажання у більшості населення брати відповідальність на себе коли стоїть питання створення фермерських господарств в процесі паювання земель колишніх колгоспів і радгоспів у сільському господарстві, так само, як і у промисловості, при приватизації та акціонуванні промислових підприємств, де все закінчилось тільки тим, що юридично пройшло наділення та закріплення частки майна за окремими акціонерами.

В нашій країні майже відсутній дух підприємництва і це є результатом того, що протягом тривалого часу в культурному, господарському та політичному житті культивувалася думка про негативність самого поняття підприємництва яке зводилося до таких синонімів як «спекуляція», «експлуатація» і т.п.

Люди іронічно та з недовірою сприймають не тільки саме поняття підприємництва але й не бажають зрозуміти його сутності. Звідси виникають такі негативні явища як:

- пасивність;
- безініціативність;
- страх.

Які самі по собі є деструктивними для розвитку підприємництва.

Така позиція характерна не тільки для нашої країни чи країн СНД, але й ряду інших країн світу. Обстеження яке було проведено і Індонезії показало, що менше 5% випускників шкіл бізнесу пов'язують свою майбутню кар'єру з підприємницькою діяльністю. Робота на малому підприємстві - та можливість створити його - в більшості не користується значною соціально-культурною підтримкою ні в суспільстві загалом, ні серед високоосвічених прошарків населення зокрема [2, с.23].

Однак певні країни демонструють високу культуру розвитку малого та середнього бізнесу. Все більш широке визнання культурної підтримки, що є досить важливо для успіху малих підприємств, означає, що активне сприяння розвитку культурного середовища, що сприяє зміцненню підприємницьких підходів, навичок та ідей, а також визнання того, що мала фірма є гідним робочим місцем, викликає зацікавленість у всьому світі [2, с.23].

Суспільна підтримка є визначальним елементом розвитку духу підприємництва у США. Професія підприємця у США є досить поважною та престижною. Головну роль у створенні позитивного образу підприємця відіграють засоби масової інформації - газети, журнали, радіо, телебачення, книговидавництва, як на загальнодержавному так і регіональному рівнях. Так у США публікуються статті та репортажі про підприємництво та видатних підприємців в таких популярних виданнях як газети «Нью-Йорк Таймс», «Уолл-стріт джорнел», «Вашингтон пост» та журнали «Барронс», «Бізнес уік», «Форбс», «Форчун». Крім цього є спеціалізовані видання такі приміром як «Блек Ентерпрайз», «Антрепренр», «Джорнел оф венчурінг», «Венчур», що освітлюють процеси підприємництва, питання створення нових підприємств та їх проблеми і т.п. Засоби масової інформації не тільки створюють привабливий образ підприємця, але популярно пояснюють, який внесок робить підприємництво в економічний розвиток країни [4, с.45].

На нашу думку необхідно враховувати і вплив етики державного управління на формування умов по розвитку підприємництва. Під етикою державного управління слід розуміти здатність державних структур до створення відповідних умов для функціонування та розвитку народного господарства загалом та кожного його складового елемента зокрема. Такою складовою виступає підприємницька діяльність в частині малого та середнього бізнесу включаючи кооперативи.

Така здатність може бути реалізована через комплекс державних установ та людей що їх ототожнюють, що створені, функціонують та розвиваються на відповідних засадах, а саме:

- висока політична, економічна (господарська) та соціальна культура;
- високий рівень економічної освіченості та професійної підготовки;
- спроможність до розробки необхідних та відповідно якісних законів та механізмів їх реалізації;
- спроможність підтримувати у відносинах між різними суб'єктами господарювання та на різних рівнях такі якості як: чесність, порядність, толерантність, законослухняність.

Усе це необхідно розвивати та підтримувати на належному рівні, тому що на сьогоднішній день важливість гуманізації у відносинах на різних рівнях управління державою та етика відіграють визначальну роль у бізнесі у високорозвинутих країнах світу, що істотно впливає на результати бізнесової діяльності.

Аналізуючи та досліджуючи питання зовнішнього середовища та його вплив на розвиток підприємництва, а саме малого та середнього бізнесу ми прийшли до таких висновків.

1. Визначеність зовнішнього середовища за рахунок його дослідження та аналізу істотно впливає на формування структур малого та середнього бізнесу зокрема і підприємництва загалом.
2. Малі та середні підприємства включаючи кооперативи слід розглядати в якості форми організації, яка потребує специфічної політики та інститутів спеціального призначення для задоволення їх потреб.
3. Малі та середні підприємства стикаються з проблемами, що пов'язані з фінансуванням, продуктивністю праці, управлінням інформацією, професійною підготовкою, збутом та невідповідним регулюючим середовищем.
4. Політичні підходи що до малих та середніх фірм повинні враховувати тип даної організації та зважати на такі фактори, як маломасштабність, обмеженість ресурсів, місцевий характер та необхідність в координації дій.

Література

1. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. М.: «Дело», 1992. - 702 с.
2. Общие условия для стимулирования создания рабочих мест на малых и средних предприятиях. // Доклад V(1). Пункт 5 повестки дня. - Международное бюро труда. - Женева, 1994. - 192 с.
3. Прусова Л.Г. Основы рыночной экономики. - К.: РВО «Поліграфкнига», 1993. - 304 с.
4. Хизрич Р., Питерс М. Предпринимательство или как завести собственное дело и добиться успеха. Вып. I. Предприниматель и предпринимательство. М.: «Прогресс», 1992. - 160 с.